

พระพุทธศาสนากับการพัฒนาสถาบันครอบครัว

ผศ.ดร.ดิเรก นุ่นกล้า
อาจารย์ประจำ มจร วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

บทนำ

ครอบครัวเป็นสถาบันสังคมที่สำคัญที่สุด เป็นหน่วยของสังคมที่มีความสัมพันธ์และความร่วมมืออย่างใกล้ชิด เป็นสถาบันที่มีความคงทนที่สุด และยังไม่เคยปรากฏว่าสังคมมนุษย์ใดไม่มีสถาบันครอบครัว ดังนั้นครอบครัวจึงเปรียบเสมือนโรงงานที่ทำหน้าที่หล่อหลอมพฤติกรรมของสมาชิกในสังคมให้ดำรงอยู่ร่วมกันกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

สถาบันครอบครัวแม้จะมีความสำคัญในการอบรมขัดเกลาสมาชิกก็จริงแต่จำเป็นต้องพึ่งพาสถาบันศาสนาโดยเฉพาะพุทธศาสนาในสังคมไทย เพราะศาสนามีหน้าที่ต้องกระทำทางสังคมด้วย เช่น ช่วยให้สังคมเป็นปึกแผ่นประสานสามัคคี ช่วยกำหนดสถานภาพของสมาชิก อบรมให้สมาชิกรู้ระเบียบทางสังคมและเป็นสถาบันที่ควบคุมสังคมให้อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

ความหมายของสถาบันครอบครัว

เบอร์เกส และลือค อธิบายว่า ครอบครัวจะต้องมีลักษณะสำคัญ ๔ ประการ คือ

๑. ครอบครัวประกอบด้วยบุคคลที่มารวมกันโดยการแต่งงานหรือความผูกพันทางสายโลหิต หรือการมีบุตรบุญธรรม การแต่งงานแสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างสามี ภรรยา ส่วนความผูกพันทางสายโลหิต คือ ความสัมพันธ์ระหว่างพ่อ แม่ และบุตรรวมทั้งบุตรบุญธรรมด้วย

๒. สมาชิกของครอบครัว เหล่านี้ อยู่รวมกันภายในครอบครัวเดียวกัน หรือบางครั้ง แยกไปต่างหาก เรียกว่า การออกเรือน เช่น ในสังคมสมัยโบราณครอบครัว จะมีสมาชิก ๓-๔-๕ ชั่วอายุคน ปัจจุบันครอบครัวมีขนาดเล็กประกอบด้วยสามี ภรรยา และบุตร

๓. ครอบครัวเป็นหน่วยโต้ตอบระหว่างบุคคล เช่น สามี ภรรยา พ่อ แม่ ลูก พี่น้องโดยสังคมแต่ละแห่ง จะกำหนดบทบาทของแต่ละคนในครอบครัวไว้ ซึ่งแต่ละแห่งขึ้นอยู่กับความเชื่อ ประเพณี ค่านิยมของสังคมนั้น

๔. ครอบครัวถ่ายทอดรักษาวินัยธรรม สมาชิกจะถ่ายทอดรูปแบบเพื่อรักษามาตรฐานความประพฤติ ปฏิบัติต่อกันในแต่ละชนชั้นทางสังคม

โดยสรุป ครอบครัว หมายถึง กลุ่มบุคคลที่มารวมกันโดยการสมรส โดยทางสายโลหิต หรือโดยการรับบุตรบุญธรรม มีการก่อตั้งครอบครัวขึ้น มีปฏิริยาโต้ตอบซึ่งกันและกันในฐานะที่เป็นสามี ภรรยา พ่อ แม่ เป็นบุตร เป็นธิดา เป็นพี่ เป็นน้อง โดยการรักษาวินัยธรรมเดิม หรืออาจจะมีการสร้างสรรค์วัฒนธรรมใหม่เพิ่มเติมขึ้นก็ได้ตามกระบวนการเปลี่ยนแปลงทางสังคม

ความหมายตามแนวพุทธศาสตร์

ครอบครัวตามแนวพุทธศาสตร์ ไม่มีการกำหนดตายตัว แต่กล่าวถึงลักษณะอันเป็นคุณสมบัติ เฉพาะตัวของสมาชิกในครอบครัวเท่านั้น ในทางพุทธศาสนาจะกล่าวถึงครอบครัวในรูปของสามี ภรรยา บิดา มารดา เท่านั้น ซึ่งถือว่าเป็น มารดา บิดาก็คือ สามี ภรรยาที่ดี เป็นส่วนประกอบที่สำคัญของครอบครัว

ความหมายในแง่สถาบัน

ครอบครัว หมายถึง การอยู่ร่วมกันของชายหญิง ในรูปของสามี ภรรยา มีหน้าที่ให้กำเนิดบุตร และเลี้ยงดูบุตรเพื่อให้สามารถดำรงชีพอยู่ในสังคมได้ สมาชิกในครอบครัวมีการแสดงออกทางพฤติกรรมต่อกันและกัน ในรูปแบบของการปฏิบัติตามสถานภาพและบทบาทอันเป็นหน้าที่ของสมาชิก

สืบเนื่องจากคนไทยสมัยก่อนจะอยู่กันเป็นครอบครัวใหญ่ ลักษณะเป็นครอบครัวขยายประกอบด้วย พ่อ แม่ พี่ น้อง ปู่ ย่า ตา ยาย และเครือญาติ รวมกันอยู่ในบริเวณบ้านเดียวกันความใหญ่เล็กของบ้านขึ้นอยู่กับจำนวนคนและต่อเติมขนาดของบ้านเรื่อยไปตามจำนวนคนที่เพิ่มขึ้นถึงเทศกาลก็ทำข้าวของอาหารไปทำบุญที่วัดใกล้บ้านญาติพี่น้องจะเข้ามาช่วยเหลือกันข้าวของอาหารที่เหลือก็จะแบ่งปันแจกจ่ายให้เพื่อนบ้านใกล้เคียง แต่ด้วยวิถีชีวิตของครอบครัวในสังคมไทยเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมมาก สมาชิกในครอบครัวต่างต้องดิ้นรนทำมาหาเลี้ยงชีพ หนุ่มสาวที่อยู่ต่างจังหวัดก็เข้ามาในเมืองเพื่อหางานทำ ทำให้ต้องทิ้งพ่อแม่ที่ชราภาพไว้ตามลำพัง พ่อแม่จำเป็นต้องทำงานหนักเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายสำหรับลูก และครอบครัว ไม่มีเวลาสั่งสอนอบรมลูก ซึ่งสิ่งเหล่านี้ล้วนแต่จะสร้างปัญหาให้กับสังคม

ด้วยเหตุนี้ เมื่อวันที่ ๓๑ ตุลาคม ๒๕๓๒ คณะรัฐมนตรี ซึ่งมีพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ เป็นนายกรัฐมนตรี คุณหญิงสุพัตรา มาศดิตถ์ รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรีในขณะนั้นเป็นผู้เสนอ คณะรัฐมนตรีเห็นชอบด้วยและอนุมัติ ให้วันที่ ๑๔ เมษายน ของทุกปี เป็น “วันครอบครัว” ซึ่งตรงกับวันสงกรานต์ของไทย เพราะโดยส่วนใหญ่ในวันนี้เป็นวันที่สมาชิกในครอบครัวมีโอกาสพบปะกันได้โดย

สะดวก จึงให้ถือโอกาสเดียวกันนี้เป็นวันแห่งการรวมญาติ รวมครอบครัว ทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้กับ
บุพการี รดน้ำดำหัว ตลอดจนการขอพรผู้ใหญ่ตามประเพณีไทยที่เคยปฏิบัติกันมา

ความสำคัญของวันครอบครัว

ครอบครัว ถือได้ว่าเป็นสถาบันมูลฐานของมนุษย์ชาติ เป็นหน่วยขนาดเล็กที่สุดของสังคม เป็นผู้
สร้างและกำหนดสถานภาพ สิทธิ หน้าที่ของบุคคลอันพึงปฏิบัติต่อกันในสังคม เป็นสถาบันแห่งแรกใน
การถ่ายทอดวัฒนธรรมและพัฒนา ผู้ร่วมครัวเรือน คือ สามี ภรรยา และบุตร การที่ทางราชการกำหนด
วันครอบครัวขึ้นมานั้น เนื่องจากต้องการให้ประชาชนได้ตระหนักถึงความสำคัญของครอบครัวให้
มากขึ้น เพราะการที่วิถีชีวิตของคนในสังคมไทยเปลี่ยนแปลงไป ย่อมทำให้ครอบครัวมีความขัดแย้ง
และห่างเหินกันมากขึ้น ซึ่งอาจก่อให้เกิดปัญหาสังคมตามมาทีหลังได้

บทบาทหน้าที่ของสมาชิกในครอบครัวที่พึงปฏิบัติต่อกัน

๑. ให้ความรัก ความอบอุ่นและความเอื้ออาทรต่อกัน
๒. หันหน้าเข้าหากันและยอมรับฟังความคิดเห็นซึ่งกันและกัน
๓. ช่วยเหลือ ดูแล เกื้อกูล ซึ่งกันและกัน
๔. ดูแลเอาใจใส่และให้เวลากับครอบครัวมากขึ้น
๕. รู้จักวางแผนการใช้จ่ายอย่างประหยัด / ไม่ฟุ่มเฟือย
๖. รู้จักให้อภัยซึ่งกันและกัน
๗. ปฏิบัติกิจกรรมเพื่อสร้างความสัมพันธ์ในครอบครัวร่วมกัน

ชาวพุทธที่ตื่นอกจากจะต้องพัฒนาตนเองให้เป็นคนดี มีศีลธรรม ประกอบอาชีพสุจริตแล้ว ยังมี
หน้าที่ที่ต้องทำประโยชน์ให้แก่ส่วนรวมด้วย กล่าวคือ

๑. การบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ต่อครอบครัว

ครอบครัวในอุดมคติตามหลักพระพุทธศาสนาเป็นสถาบันแห่งการใช้ชีวิตร่วมกันของหญิงและ
ชายที่มีอุดมการณ์ชีวิตสอดคล้องกัน ต่างฝ่ายมีความพร้อมในภาระหน้าที่อันพึงปฏิบัติต่อกัน คือการ
เกื้อกูลสงเคราะห์กันและผลิตสมาชิกใหม่ที่มีคุณภาพสู่สังคม จากอุดมคติของครอบครัวดังกล่าว ทำให้
เห็นมิติที่นำไปสู่ภารกิจของครอบครัวสำคัญ ๒ ประการคือ

มิตินี้ ๑ คือการที่ครอบครัวในฐานะสถาบันจะต้องมีความเป็นปึกแผ่นเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

มิตินี้ ๒ เมื่อสมาชิกเกิดขึ้นมาใหม่ ก็จะต้องได้รับการอบรมเลี้ยงดูให้มีคุณภาพตามที่ประสงค์

มิตินี้ทั้งสองประการนี้ เป็นอุดมการณ์สำคัญในการดำเนินชีวิตครอบครัวตามแนวพระพุทธศาสนา ซึ่งให้ความสำคัญแก่ครอบครัวในฐานะเป็นรากฐานของสังคมที่มีความจำเป็นต่อการดำรงอยู่ของมวลมนุษยชาติ จึงเน้นให้ผู้ครองเรือนดำรงตนอย่างถูกต้องตามวิถีทางแห่งฆราวาส

ในพระพุทธศาสนามีหลักธรรมสำหรับให้คนในครอบครัวปฏิบัติ เรียกว่า “กุลจิริฎฐิติธรรม ๔” หลักธรรม ๔ ประการ ที่ทำให้ตระกูลมั่งคั่ง ประกอบด้วย

๑. ของหายของหมดต้องแสวงหา
๒. ของเก่าชำรุดต้องบูรณะซ่อมแซม
๓. รู้จักประมาณในการใช้จ่าย
๔. มีศีลธรรมเป็นพ่อบ้านแม่เรือน

หลักกุลจิริฎฐิติธรรม ๔ จึงเป็นหลักธรรมที่ผู้ครองเรือนทั้งหญิงและชายพึงยึดถือปฏิบัติเพื่อรับผิดชอบและรักษาครอบครัวให้คงอยู่อย่างสมบูรณ์

๒. การบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ต่อชุมชน

ชุมชนนั้นใหญ่กว่าครอบครัวแต่เล็กกว่าประเทศ ชุมชน คือ กลุ่มคนที่อยู่ใกล้เคียงกัน พบปะกันเป็นประจำ มีศาสนา วัฒนธรรม ภาษา และอาชีพคล้ายกัน ถ้าชุมชนเข้มแข็ง รักใคร่สามัคคีกัน ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ครอบครัวก็จะดีขึ้นด้วย เราจึงมีหน้าที่ที่จะต้องรักษาทำนุบำรุงให้ชุมชนเจริญก้าวหน้า การที่ชุมชนจะเจริญก้าวหน้าหรือมั่งคั่งได้ คนในชุมชนต้องรักและสามัคคีกัน ในทางพระพุทธศาสนา มีคำสอนเรื่อง “สังคหัตถ์ ๔”

สังคหัตถ์ ๔ หมายถึง หลักธรรมที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวน้ำใจของผู้อื่น ผูกไมตรี เอื้อเฟื้อ เกื้อกูล หรือเป็นหลักการสงเคราะห์ซึ่งกันและกัน มีอยู่ ๔ ประการ คือ

๑. ทาน คือ การให้ การเสียสละ หรือการเอื้อเฟื้อแบ่งปันของๆตนเพื่อประโยชน์แก่บุคคลอื่น ไม่ตระหนี่ถี่เหนียว ไม่เป็นคนเห็นแก่ได้ฝ่ายเดียว คุณธรรมข้อนี้จะช่วยให้ไม่เป็นคนละโมภ ไม่เห็นแก่ตัว เป็นต้น
๒. ปิยวาจา คือ การพูดจาด้วยถ้อยคำที่ไพเราะอ่อนหวาน พูดด้วยความจริงใจ ไม่พูดหยาบคาย ก้าวร้าว พูดในสิ่งที่เป็ประโยชน์เหมาะสำหรับกาลเทศะ พระพุทธเจ้าทรงให้ความสำคัญ

กับการพูดเป็นอย่างยิ่ง เพราะการพูดเป็นบันไดขั้นแรกที่จะสร้างมนุษยสัมพันธ์อันดีให้เกิดขึ้น วิธีการที่จะพูดให้เป็นปียวาจานั้น จะต้องพูดโดยยึดถือหลักเกณฑ์ กล่าวคือ

- เว้นจากการพูดเท็จ
- เว้นจากการพูดส่อเสียด
- เว้นจากการพูดคำหยาบ
- เว้นจากการพูดเพ้อเจ้อ

๓. อัจฉริยา คือ การสงเคราะห์ทุกชนิดหรือการประพฤติในสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น

๔. สมานัตตตา คือ การเป็นผู้มีความสม่ำเสมอ หรือมีความประพฤติเสมอดันเสมอปลาย คุณธรรมข้อนี้จะช่วยให้เราเป็นคนมีจิตใจหนักแน่นไม่โลเล รวมทั้งยังเป็นการสร้างความนิยม และไว้วางใจให้แก่ผู้อื่นอีกด้วย

๓. การบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ต่อประเทศชาติ

สิ่งแรกที่เราควรบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ต่อประเทศชาติได้ คือการเป็นพลเมืองดี ทำตามกฎหมายบ้านเมือง และเมื่อเห็นคนทำผิดกฎหมายก็แจ้งให้ผู้ที่เกี่ยวข้องทราบ ข้อต่อมาก็ส่งเสริมให้เกิดความสามัคคีของคนในชาติ ไม่แบ่งฝักแบ่งฝ่ายในเรื่อง ศาสนา เชื้อชาติ วัฒนธรรมและชนชั้น เราต้องพยายามทำใจให้กว้างในเรื่องเหล่านี้ การแตกแยกในเรื่องเหล่านี้เป็นเรื่องใหญ่ ทำให้ประเทศชาติไม่มั่นคงอันหนึ่งอันเดียวกัน ปราศจากความสามัคคี เกิดความร้าวฉาน และเมื่อประเทศไทยไม่มั่นคงการพัฒนาประเทศก็เป็นไปได้ยาก ในพระพุทธศาสนามีหลักธรรมข้อหนึ่ง ที่จะก่อให้เกิดความเจริญแก่บ้านเมืองคือ “อปริหานิยธรรม ๗”

“อปริหานิยธรรม ๗” คือ ธรรม ไม่เป็นที่ตั้งแห่งความเสื่อม เป็นไปเพื่อความเจริญฝ่ายเดียว องค์ประกอบของอปริหานิยธรรม มี ๗ อย่าง คือ

๑. หมั่นประชุมกันเนื่องนิตย์
๒. เมื่อประชุมก็พร้อมเพรียงกันประชุม เมื่อเลิกประชุมก็พร้อมเพรียงกันเลิกและพร้อมเพรียงช่วยกันทำกิจที่สงฆ์จะต้องทำ
๓. ไม่บัญญัติสิ่งที่พระพุทธเจ้าไม่บัญญัติขึ้น ไม่ถอนสิ่งที่พระองค์ทรงบัญญัติไว้แล้ว สมาทานศึกษาอยู่ในสิกขาบทตามที่พระองค์ทรงบัญญัติไว้
๔. ภิกษุผู้ใหญ่เป็นประธานในสงฆ์ เป็นที่ซึ่งเคารพนับถือ ภิกษุเหล่านั้นเชื่อฟังถ้อยคำของท่าน

๕. ไม่ลู่อำนาจแก่ความอยากที่เกิดขึ้น
๖. ยินดีในเสนาสนะป่า
๗. ตั้งใจอยู่ว่า เพื่อนภิกษุสามเณรซึ่งเป็นผู้มีศีล ซึ่งยังไม่มาสู่อาวาส ขอให้มา ที่มาแล้ว ขอให้
อยู่เป็นสุข

ธรรม ๗ อย่างนี้ ตั้งอยู่ในผู้ใด ผู้นั้นไม่มีความเสื่อมเลย มีแต่ความเจริญฝ่ายเดียวทั้งฝ่ายบรรพชิต และคฤหัสถ์

พระพุทธศาสนาให้ความสำคัญกับครอบครัว เพราะถือว่าครอบครัวที่ดีเป็นจุดเริ่มต้นของการเรียนรู้และการพัฒนา พระพุทธศาสนาจึงมีหลักธรรมที่ส่งเสริมให้มนุษย์พัฒนาครอบครัวอยู่มากมาย ตัวอย่างหลักธรรมเหล่านี้ได้แก่

๑) หลักธรรมที่แสดงความสัมพันธ์ของคนในฐานะที่แตกต่างกัน

ทิส ๖ เป็นหลักธรรมที่แสดงความสัมพันธ์ของคนในฐานะที่แตกต่างกัน

บอกหน้าที่ที่บุคคลพึงปฏิบัติต่อกันและกันที่ต้องเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันทางสังคมดุจทิสที่อยู่รอบตัว สำหรับหลักธรรมในทิส ๖ ที่เกี่ยวเนื่องกับการพัฒนาครอบครัว คือ ปุรัตถิมทิส หรือทิสเบื้องหน้า ได้แก่ มารดา บิดา กับ ปัจฉิมทิส คือ ทิสเบื้องหลัง ได้แก่ สามเณร ภรรยา

๑) ปุรัตถิมทิส หรือ ทิสเบื้องหน้า คือ ทิสตะวันออก ได้แก่ มารดาบิดา เพราะเป็นผู้มีอุปการคุณแก่เรามาก่อน สำหรับหลักเกณฑ์ที่บุตรธิดาพึงบำรุงมารดาบิดาและหลักเกณฑ์ที่มารดาบิดาพึงอนุเคราะห์บุตรธิดา มีดังนี้

การบำรุงมารดาบิดา	การอนุเคราะห์บุตรธิดา
ท่านเลี้ยงเรามา เราเลี้ยงท่านตอบ	ห้ามปรามจากความชั่ว
ช่วยทำกรงานของท่าน	ให้ตั้งอยู่ในความดี
ดำรงวงศ์ตระกูล	ให้ศึกษาศิลปวิทยา
ประพฤติตนให้เหมาะสมกับความเป็นทายาท	หาคู่ครองที่สมควร
เมื่อท่านล่วงลับ ทำบุญอุทิศให้ท่าน	มอบทรัพย์สมบัติให้ในโอกาสอันควร

๒) ปัจฉิมทิศ หรือ ทิศเบื้องหลัง คือทิศตะวันตก ได้แก่ สามิ - ภรรยา เพราะติดตามเป็นกำลัง สนับสนุนอยู่ข้างหลัง ซึ่งหลักเกณฑ์การบำรุงภรรยา และการอนุเคราะห์สามี มีดังนี้

การบำรุงภรรยา	การอนุเคราะห์สามี
ยกย่องให้สมเกียรติกับฐานะที่เป็นภรรยา	จัดงานบ้านให้เรียบร้อย
ไม่ดูหมิ่น	สงเคราะห์ญาติมิตรทั้งสองฝ่ายด้วยดี
ไม่นอกใจ	ไม่นอกใจ
มอบความเป็นใหญ่ในบ้านให้	รักษาทรัพย์สมบัติที่หามาได้
หาเครื่องประดับให้ในโอกาสอันควร	ขยัน ไม่เกียจคร้านการทำงานทั้งปวง

๒) หลักธรรมสำหรับการครองเรือน

ฆราวาสธรรม เป็นหลักธรรมสำหรับการครองเรือนหรือการครองชีวิตของคฤหัสถ์ มี ๔ ประการ ได้แก่

๑) สัจจะ คือ ความจริงใจ ความซื่อสัตย์ ความซื่อตรง พูดจริง ทำจริง

๒) ทมะ คือ การฝึกฝน การข่มใจ ฝึกนิสัย ปรับตัว รู้จักควบคุมจิตใจ ฝึกหัด ตัดนิสัย แก้ไข ข้อบกพร่อง ปรับปรุงตนให้เจริญก้าวหน้าด้วยสติปัญญา

๓) ขันติ คือ ความอดทน ตั้งใจทำหน้าที่การทำงานด้วยความขยันหมั่นเพียร เข้มแข็ง ทนทาน ไม่หวั่นไหว มุ่งมั่นในจุดหมาย

๔) จาคะ คือ ความเสียสละ

การพัฒนามนุษย์ตามหลักพุทธศาสนา ได้กล่าวถึงการฝึกฝนพัฒนามนุษย์ให้สมบูรณ์ตามหลัก ไตรสิกขา อันประกอบด้วย ศีล สมาธิ ปัญญา หรืออีกนัยหนึ่งคือ พุทธิกรรมจิตใจ และปัญญาไปพร้อมกัน โดยเน้นที่การพัฒนาปัญญาเป็นแกนหลักสำคัญของกระบวนการศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการฝึกฝน ให้เกิดความรู้ความเข้าใจในสิ่งทั้งหลายตามที่เป็นจริง สามารถเข้าใจเหตุปัจจัยและแก้ไขปัญหาค้นหาได้ มีความประพฤติที่เป็นมาตรฐานในสังคม มีจิตใจที่ผ่องใส เบิกบาน เป็นอิสระทั้งภายนอกและภายใน ดับความทุกข์ ความเดือนร้อนที่เกิดขึ้นกับตน สามารถเป็นที่พึ่งให้กับตนเองได้ และให้มีความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ คิดอย่างมีวิจารณ์ญาณ และมุ่งพัฒนาความสามารถทางอารมณ์ โดยการปลุกฝัง ให้สมาชิกในครอบครัวเห็นคุณค่าของตนเอง เข้าใจตนเอง เห็นอกเห็นใจผู้อื่น สามารถแก้ปัญหาขัดแย้ง ทางอารมณ์ได้อย่างถูกต้องเหมาะสม ดังนั้น การจะพัฒนาสถาบันครอบครัวให้สมาชิกในครอบครัวเป็น

คนดี มีความรู้ และดำเนินชีวิตที่ดี มีความสุข คุณธรรมพื้นฐานสำคัญที่ควรเร่งปลูกฝังมี ๘ ประการ คือ ขยัน ประหยัด ซื่อสัตย์ มีวินัย สุภาพ สะอาด สามัคคี และมีน้ำใจ ทั้ง ๘ ประการนี้มีประโยชน์ต่อสถาบันครอบครัว ซึ่งพุทธศาสนามองว่ามีความสัมพันธ์กับโลกภายนอก จิตใจและเรื่องของปัญญา

บทสรุป

การพัฒนาสังคมไทยที่ผ่านมา จะเห็นว่าการพัฒนานั้นจะมุ่งเน้นการแข่งขันเพื่อสร้างความมั่นคงทางด้านรายได้เป็นหลัก ทำให้ผู้คนและสังคมไทยที่เรียกกันว่า เป็นสังคมชาวพุทธ มีความเป็นวัตถุนิยมมากขึ้น ซึ่งมีผลกระทบก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ เช่น ปัญหาสังคม ปัญหาสิ่งแวดล้อม ปัญหาอาชญากรรม ปัญหาทางจิต ปัญหาสุขภาพแวดล้อมเสื่อมโทรม และปัญหาการหย่าร้าง ปัญหาเหล่านี้ส่วนใหญ่ล้วนแล้วเกิดมาจากปัญหาความเสื่อมโทรมทางศีลธรรม โดยเฉพาะด้านพฤติกรรมของคนในสังคม เช่น การหย่อนยานในศีลธรรม จริยธรรม ละเลยหลักธรรมคำสอนในทางพุทธศาสนา ขาดระเบียบวินัย มีการเอา راحتเอาเปรียบกันมากขึ้น ส่งผลให้วิถีชีวิตและค่านิยมดั้งเดิมที่ฝังามของไทยค่อย ๆ จางหายไป พร้อมกันนั้นก็ยังมีปัญหาการล่มสลายของสถาบันครอบครัว ชุมชน วัฒนธรรม ท้องถิ่นและค่านิยมแบบวิถีพุทธ ซึ่งปัญหาดังกล่าวนี้นับเป็นปัญหาที่ร้ายแรงที่ต้องรีบป้องกันและแก้ไขโดยเร็ว และนำไปสู่การพัฒนาแบบยั่งยืน เพื่อความมั่นคงของสถาบันครอบครัวซึ่งผลดีต่อสังคม ประเทศชาติในปัจจุบันและอนาคตต่อไป.

เอกสารอ้างอิง

จำนงค์ อติวัฒน์สิทธิ์และคณะ. **สังคมวิทยา**. พิมพ์ครั้งที่ ๘. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๐.

มหามกุฏราชวิทยาลัย. **พระไตรปิฎกและอรรถกถาแปล ฉบับมหามกุฏราชวิทยาลัย**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒.

พระเกื้อวงศ์ ปิยธมโม (พิมพ์พร). “การศึกษาเชิงวิเคราะห์ประโยชน์ของหลักพุทธการธรรม ๔ ในฐานะเป็นหลักการพัฒนาคุณภาพชีวิต”.วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒.

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต). **ธรรมกับการพัฒนาชีวิต**. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๔๑.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต). “**สุขภาวะองค์รวมแนวพุทธ (๒๐)**”. ข่าวสด. (๒๑ มิถุนายน ๒๕๕๑) : ๓๑

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๒.

ยุมลวรรณ ตันเถียรรัตน์. **มนุษย์กับสังคม**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๕. กรุงเทพมหานคร : ๒๕๕๗.

สุพิศรา สุภาพ. **สังคมวิทยา**. พิมพ์ครั้งที่ ๒๐. กรุงเทพมหานคร : ม.ป.พ., ๒๕๔๑.

สุริวัตร จันทโรสภา. **พระพุทธศาสนา**. กรุงเทพมหานคร: อักษรเจริญทัศน์. ๒๕๔๑.